

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság Véleménye Az európai digitális könyvtárhoz való széles körű hozzáférés elősegítése a nagyközönség számára

(2008/C 162/11)

2007. február 16-án az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy Eljárási Szabályzata 29. cikkének (2) bekezdése alapján saját kezdeményezésű véleményt dolgoz ki a következő tárgyban:

Az európai digitális könyvtárhoz való széles körű hozzáférés elősegítése a nagyközönség számára

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Közlekedés, energia, infrastruktúra és információs társadalom” szekció 2008. január 23-án elfogadta véleményét. (Előadó: Evelyne PICHENOT.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2008. február 13–14-én tartott 442. plenáris ülésén (a 2008. február 13-i ülésnapon) 153 szavazattal 4 ellenében, 5 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 Az „európai digitális könyvtár” ⁽¹⁾ 2008. évi közelgő elindításához kapcsolódóan az EGSZB véleménye széles körű támogatást kíván nyújtani a kulturális, tudományos és technikai örökség online elérhetőségének ezen tervéhez. Ezáltal az európai intézményeknek ahhoz a munkájához járul hozzá, amely a nagyközönséget célzó internetes portál – a digitalizálás korának szervezett ismeretterjesztő eszköze – létrehozásáról szól.

1.2 Az EGSZB elismeri az Európai Bizottság és a tagállamok együttesen véghezvitt erőfeszítéseit és üdvözli a kulturális intézmények összefogását, amelyet a CENL (Európai Nemzeti Könyvtárosok Konferenciája) kezdeményezett annak érdekében, hogy – az összes, a projektekre önként jelentkező intézményt összegyűjtő – alapítvány jöjjön létre, azok digitalizált állományának elérhetővé tétele céljából. Felhívja az európai, nemzeti és regionális szintű civil társadalmi szervezetek figyelmét arra, hogy csatlakozzanak ehhez a nagyszabású európai tervhez, hogy biztosítsák a polgároknak a projektről való megfelelő tájékoztatását.

1.3 A civil társadalom bevonása az EDK fejlesztésébe az alábbi négy fő okból döntő jelentőségű, ezek indokolják az EGSZB kötelezettségvállalását is:

- részvétel azoknak a kritériumoknak a meghatározásában, amelyeknek megfelelően a digitalizálandó tartalmak kiválasztására sor kerül,
- a közvélemény támogatásának biztosítása a pénzügyi igényekhez,
- a könyvpiac és más kulturális szervezetek valamennyi szereplőjének részvételre és újításra való bízattatása,
- minden polgár információs társadalomba történő bevonásának elősegítése.

1.4 Az EGSZB ismeri a tagállamokban az egymást követő elnökségek alatt az Európai Bizottság által az érdekelt felek

⁽¹⁾ Az Európai digitális könyvtár (EDK) ideiglenes kifejezés a múzeumokból, levéltárakból, audiovizuális központokból, könyvtárakból stb. származó dokumentumok digitalizálását célzó európai projekt megnevezésére.

bevonásával már elvégzett munkát. Egyetért az Európai Parlament közelmúltbeli jelentésével ⁽²⁾, amely igen jól összegezte az előrehaladást és a következő állomásokat. Jelen véleményében az EGSZB a civil társadalom hozzájárulásának szükségességére fekteti a hangsúlyt, arra ösztönözve annak tagjait, hogy vegyenek részt az EDK létrehozásában és jövőbeli fejlesztésében. Azt javasolja, hogy a felhasználók elvárásai és igényei álljanak a középpontban, hogy megvalósuljon a nagyközönség elérésének célkitűzése.

1.4.1 Az EGSZB felkéri a civil társadalmi szervezeteket, hogy

- 2008-tól vegyenek részt az európai polgárok tájékoztatásában,
- fordítsanak figyelmet a közös portál helyállóságát, felhasználóbarát-jellegét és a fogyatékkal élők számára biztosított akadálymentes hozzáférhetőséget („e-Accessibility”) ⁽³⁾ vizsgáló felhasználócsoporthoz megjegyzéseinek utókövetésére,
- kezdeményezzenek széles körű vitát a tartalmakról a helyi közkönyvtárakkal együttműködésben,
- ösztönözzék az információs társadalomban a kortárs szellemi, művészi és tudományos alkotások digitalizálásának megfelelő jogi keret kialakításáról való gondolkodási folyamatot.

1.4.2 Az EGSZB a tagállamoknak és az Európai Bizottságnak azt javasolja, hogy

- hozzanak létre egy projektet igazgató bizottságot, amely nyitott a civil társadalommal való párbeszédre,
- a tagállamok állapodjanak meg pénzügyi támogatás folyósításában, hogy 2010-ig sikerrel végbemenjen – a források és anyagok sokféleségének tiszteletben tartása mellett – a nagy léptékű digitalizálás,

⁽²⁾ Jelentés az „i2010: egy európai digitális könyvtár létrehozásáról” (2006/2040(INI), Marie-Hélène Descamps, európai parlamenti képviselő, 2007. július).

⁽³⁾ Az EGSZB véleménye a következő tárgyban: „Az elektronikus hozzáférhetőség jövőbeli szabályozása” (előadó: Bernardo Hernández Bataller), HL C 175., 2007.7.27.; az EGSZB véleménye a következő tárgyban: „Eszélyegyenlőség a fogyatékkal élőknek” (előadó: Meelis Joost), HL C 93/08, 2007.4.27.

- a nemzeti digitalizálási terveket közös megegyezéssel, a közös dokumentációs chartára tekintettel és a kompetenciaköz-pontok támogatásával alakítsák ki,
- működtessenek közösségi szinten egy olyan folyamatos kutatói programot, amely a többnyelvűség és az interoperabilitás technikai problémáira keres megoldásokat, és amely figyelembe veszi azoknak a közös irányvonalaknak a lefektetését, amelyek a hozzáférhetőségnek („e-Accessibility”) a fogyatékkal élők számára történő biztosítására vonatkoznak,
- folytassanak kutatásokat a felhasználók (különösen a fogyatékkal élő személyek) elvárásaihoz, szükségleteihez és gyakorlatához kapcsolódóan, valamint ebbe a munkába vonják be az EGSZB-t,
- vonjanak le következtetéseket a nemzeti gyakorlatok elemzéséből a 2001/29/EK irányelvben⁽⁴⁾ foglalt kivételek kapcsán, és terjesszék ki a megoldáskeresést a joghézagokra („gazdátlan” művek, nyomtatásban újabban nem hozzáférhető művek, digitális eredetű dokumentumok stb.) is.

1.4.3 Az EGSZB a gazdasági szereplőket és a kulturális intézményeket arra kívánja ösztönözi, hogy

- segítsék elő a széles körű hozzáférést az európai digitális könyvtár honlapján elérhető, közelmúltbeli vagy kortárs digitalizált tartalmakhoz,
- dolgozzanak ki modelleket a szerzői jogok által védett művek elfogadható áron és jogdíj ellenében való online közzétételére,
- vegyenek részt saját műveiknek a köz- és magánszféra partnersége keretén belül megvalósuló digitalizálásában,
- nyissanak a digitalizálás érdekében a mecenatúra felé,
- ösztönözzék a nyilvános olvasói intézményeknek a nem tárgyi tartalmak rendelkezésre bocsátásában játszott szerepét helyi hozzáférés, vagy belső hálózatok (intranet) biztosítása által.

2. A polgárok jobb tájékoztatása és a civil társadalom bevonása a jövőbeli európai digitális könyvtár (EDK) létrehozásába

2.1 *A polgárok jobb tájékoztatása a jövőbeli európai digitális könyvtárról*

2.1.1 A 2010-es év folyamán a könyvtárak, archívumok és múzeumok európai kulturális örökségének online elérhetősége hatmillió digitalizált dokumentumhoz ad hozzáférést a kontinens lakossága, valamint az egész világ számára, amit szabadidős, oktatói, szakmai, vagy kutatási célokra lehet használni. Ez a mennyiségi célkitűzés képezi a nagy léptékű digitalizálás első szakaszát.

⁽⁴⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról.

2.1.2 Ezt az ideiglenesen „európai digitális könyvtár” (European Digital Library; EDL) néven futó projektet az egyszerűség kedvéért a „könyvtár” kategóriába sorolták, noha meghirdetése⁽⁵⁾ óta az Európai Bizottság széles keretet határozott meg a digitalizálásra, és valamennyi intézményt az együttműködésre szólított fel. Így magában foglalja az összes kulturális, tudományos és technikai tudást, valamint érinti a kéziratok minden típusát, könyveket, partitúrákat, térképeket, hangfelvételeket, audiovizuális felvételeket, sajtótermékeket, fényképfelvételeket stb.

2.1.3 Mind az EGSZB, mind a tagállamok számára – a Tanács 2006. novemberi egységes következtetéseiben – az EDK esetében „kísérleti projektről” van szó, amelynek célja, hogy az információs társadalomban mindenkit részvételre ösztönözzön, és hogy segítse a polgárokat abban, hogy az európai identitás mibenlétét megértsék.

2.1.4 A projekt másrészt arra törekszik, hogy a jövőbeli EDK olyan soknyelvű hozzáférési ponttá váljon, amely a közös portálnak köszönhetően mindenkire szól és nem csupán a tudós- vagy művészértársadalom érdeklődésének a forrása. Ebben az összefüggésben az EGSZB felkéri az Európai Bizottságot, hogy jobban tájékoztassa a polgárokat, hogy azok a kezdetektől részt vegyenek a digitális könyvtár projektjében, különösen ami a soknyelvű dokumentációt illeti. A tájékoztatási tervnek vonatkoznia kellene az összes európai intézményre és tagállamra, megvalósításának pedig 2008. novemberben kellene kezdődnie.

2.1.5 A digitalizálás hatalmas hulláma az emberiség történetének különleges pillanatát jelenti majd. Mindez megérdemli, hogy e vita a tartalmak és ismeretek európai szintű megszerezéséről is szóljon. Az EGSZB megítélése szerint a tömeges digitalizálás feltételeiről szóló széles körű vitának foglalkoznia kellene bizonyos pénzügyi, technikai és jogi szempontokkal is, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a mindenki számára nyitott tudás társadalma felé induljunk el:

- a köztulajdon részét képező anyagok digitalizálásához szükséges pénzügyi igények, vagyis az egyensúly megteremtése a ritka vagy sérülékeny dokumentumok digitalizálása, valamint a nagyközönség által várt tömeges digitalizálás között,
- pénzügyi támogatás nyújtása azoknak a kiadóknak, akik kortárs műveiket digitalizálják és ezek internetes oldalon való közzétételét engedélyezik,
- a magánfinanszírozás és a mecenatúra részvétele a digitalizálásban és a terjesztésben,
- a szellemi tulajdon jog differenciálatlan érvényessége az író halála utáni 70. évig,
- az átláthatóság és a testületi szellemiség megteremtése a digitalizálendő dokumentumok kiválogatása során a köztulajdonban lévő, különböző típusú (szövegek, audiovizuális anyagok, múzeumi darabok, archívumok stb.) kulturális anyagok közül,

⁽⁵⁾ „A Bizottság 2005. szeptember 30-i közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – i2010: Digitális könyvtárak” COM(2005) 465 final.

- az „európai dokumentációs charta” kidolgozásának szükségessége, amely katalogizálja a digitalizálandó nagy tudásterületeket; ehhez európai szinten előzetesen fel kell mérni, hogy a már digitalizált anyagok elérhetőek-e az interneten,
- annak lehetősége, hogy a nyomtatásban újból ki nem adott művek szerzői dönthessenek azok nyitottabb licenccé, digitális megjelentetése mellett ⁽⁶⁾,
- célszerű lenne interaktív adatbázist létrehozni annak érdekében, hogy hatékonyra tegyék a „gazdátlanok” címkézett művek jogosultjainak felkutatását ⁽⁷⁾,
- a tudományos információ kezelése ⁽⁸⁾,
- a fogyatékkal élő személyeknek, különösen a vakoknak és gyengén látóknak az internet portálokhoz és a digitalizált anyagokhoz való hozzáféréssel kapcsolatos kérdések.

2.2 A civil társadalom bevonása az európai kulturális programba a globalizálódó világban

2.2.1 A projektről mind a mai napig kizárólag szakemberek vitáznak, ami az érintett felek (kulturális intézmények, írók, kiadók, könyvkereskedők stb.) nagyfokú mobilitásának, valamint annak a jele, hogy hatékonyan közreműködnek az Európai Bizottság által létrehozott magas szintű csoport munkájában. Az „i2010 – Digitális könyvtárak” ⁽⁹⁾ című, az Európai Bizottság által 2005-ben indított konzultáció során a magánszemélyek részvétele a válaszok alig 7 %-ában, az egyetemi körök részvétele pedig a válaszok 14 %-ában merült ki. A nagyközönség gyenge bevonásában nincs semmi meglepő, amennyiben számításba vesszük, hogy e vita hirtelen merült fel 2004 végén, miután a Google bejelentette, hogy nagyarányú digitalizálásba kezd, valamint ha azokra a kérdőívre gondolunk, amelyek a digitalizálás hatása által érintett gazdasági érdekcsoportokat célozták.

2.2.2 Az információhoz az interneten való ingyen hozzáférés elterjedése – amely mögött valójában jelentős reklámbevétel általi finanszírozás áll – zavart okoz a közvéleményben a digitális könyvtárak ajánlatát illetően. A civil társadalomnak – különösen az ifjú generációval szemben – kiemelt a felelőssége tehát abban, hogy részt vegyen abban a tájékoztatási, illetve oktatási kampányban, amely a szellemi vagy művészi alkotás értékéről és tiszteletben tartásának szükségességéről szól.

2.2.3 Az EGSZB felkéri az Európai Bizottságot és a tagállamokat, hogy tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy a civil társadalmat jobban bevonják a kulturális örökség digitalizálásának jövőbeli fejlesztéseibe. A civil társadalmi szervezetek bevonásának szerepe négy nagy kihívás tekintetében döntő

⁽⁶⁾ Nyitottabb licenc – lásd pl.: *Creative Commons* (www.creativecommons.org).

⁽⁷⁾ A magas szintű szakértői csoport 2007. április 18-i jelentése a szerzői jogokról, a digitalizált anyagok megőrzéséről, valamint a „gazdátlan” és a könyvkereskedelmi forgalomból elfogyott művekről.

⁽⁸⁾ A Bizottság 2007. február 14-i közleménye: „Tudományos információk a digitális korban: hozzáférés, terjesztés és megőrzés” COM(2007) 56 final.

⁽⁹⁾ A Bizottság 2005. szeptember 30-i közleménye: „i2010: Digitális könyvtárak” COM(2005) 465 final.

jelentőségű: a tartalmak kiválasztási kritériumainak meghatározása, szükség esetén pénzügyi segítség nyújtása, az összes résztvevő újításra való ösztönzése, valamint minden polgár a bevonása az információs társadalomba.

2.2.4 Ennek megvalósításához az EGSZB közös fórum létrehozását javasolja a prototípus 2008. márciusi elindításától kezdve, amelynek feladata az lenne, hogy a jövőbeli felhasználók egyesületi, oktatási, kulturális, családi, valamint a reprezentatív társadalmi és szakmai szervezetei szóhoz jussanak. A civil társadalom fellépései hasznosnak bizonyulnak majd a 2008. novemberi elindítást követő, különböző fázisokban, és a későbbi fejlesztési szakaszokban is.

2.2.5 A vitának a tanácsi következtetések mellékletében foglalt, 2007–2010-re vonatkozó ütemtervet kellene kiegészítenie, és meghosszabbítania azt ezen időszakon túlra, a digitalizáció fejlődésének fenntartása és az alkalmazási kör bővítése érdekében. Az EGSZB érdeklődéssel fogadja azt a felkérést, hogy lépjen kapcsolatba a Kultúrák Közötti Párbeszéd Civil Társadalmi Platformjával, amely polgári hálózatot alkot a digitális könyvtárak között.

2.2.6 A Kultúrák közötti párbeszéd 2008-as európai éve után a vita tehát folytatódhatna, és 2009-ben új konzultációhoz vezethetne. Ezáltal a civil társadalom részt vehetne a hosszabb távú szakaszok meghatározásában, figyelembe véve az európai kulturális programot a globalizálódó világban ⁽¹⁰⁾.

2.3 A jövőbeli könyvtár fejlesztésének ösztönzése

2.3.1 Az EGSZB helyesli az Európai Parlament jelentéstervezetét ⁽¹¹⁾, amely az EDK vezetésére – az EDLnet projekt iránt elkötelezett kulturális intézményekből álló – igazgatási bizottság létrehozására szólít fel. Többek között a projekt megvalósulására és a nemzeti digitalizálási tervek alakulására ügyel majd. Az igazgatási bizottság és a felhasználók képviselői szervezetei – különösen az EGSZB – között gyümölcsöző párbeszédnek kellene kialakulnia.

2.3.2 Az EGSZB elismeri, hogy a CENL, amely egy nemzetközi normatív kodifikációs standardon (bibliográfiai feljegyzés) és az írott szövegek digitalizálásából nyert előnyön alapul, jelentős húzóhatással bír. A többi nemzeti kulturális intézményt mind regionális és nemzeti, mind európai szinten arra ösztönzi, hogy – különösen a 2007 novemberében létrehozott alapítvány keretén belül – kapcsolódjanak be az EDLnet koordinálásába a levéltárak, nemzeti múzeumok és audiovizuális létesítmények gyűjteményeiért.

⁽¹⁰⁾ „Közlemény az európai kulturális programról a globalizálódó világban” (2007. május 10.) COM(2007) 242 final.

⁽¹¹⁾ Jelentés az „i2010: egy európai digitális könyvtár létrehozásáról” (2006/2040(INI), Marie-Hélène DESCAMPS, európai parlamenti képviselő, 2007. július).

2.3.3 Ebben a – téma szempontjából lényeges – pontban az EGSZB a 2001/29/EK irányelv alkalmazását támogatja, amely biztosítja a szerzői jog és a szomszédos jogok védelmét az információs társadalomban, különösen a művek sokszorosítására és terjesztésére vonatkozólag. A digitális korban azonban az irányelv hiányosságokat mutat a gazdátlan művek kezelésének, a digitális formában való megőrzés szabályainak és a már eredetileg is a világhálón született (*digitally born*) művek státuszának tekintetében, továbbá abban az értelemben, hogy még nem oldották meg a nyomtatásban újból ki nem adott művekkel kapcsolatos problémákat.

2.3.4 Ez az irányelv kivételekről rendelkezik, különösen a nyilvánosan hozzáférhető könyvtárak, oktatási intézmények, múzeumok vagy levéltárak által, valamint a fogyasztókkal élő személyek általi felhasználás céljából végzett sokszorosítás tekintetében. Mivel ezek a kivételek fakultatív jellegűek, megvalósításuk tagállamonként más és más.

2.3.5 Az EGSZB elismeri, hogy e jogi adat mellett más, technikai jellegű problémák is közrejátszanak abban, hogy a projekt összetetté váljon. E területen különösen üdvözlő az Európai Bizottság többéves, a technikai kérdések megoldásáért tett erőfeszítéseit. Támogatja a 7. Kutatási és Fejlesztési Keretprogram, valamint az „e-tartalom-plusz” program keretében, különösen az interoperabilitásról szóló kutatások során és a digitális megőrzéssel foglalkozó kompetenciaközpontokban született kezdeményezéseket. Az EDK sikerének fő tényezői között található az interoperabilitás és a többnyelvűség, valamint azok a mechanizmusok, amelyek lehetővé teszik, hogy a múzeumok, könyvtárak, valamint archívumok tartalma egy közös portálon legyen elérhető.

2.3.6 Felkérjük a civil társadalom helyi és regionális szervezeteit, illetve különösképpen a nemzeti gazdasági és szociális tanácsokat, hogy valamennyi tagállamban támogassák a digitalizáláshoz szükséges befektetéseket, a tartalmak kritikus tömegének elérése és sokszínűségük biztosítása érdekében. Az EGSZB azt javasolja a tagállamoknak, hogy a strukturális alapokból történő finanszírozást is vegyék igénybe, a kedvező litvániai tapasztalat alapján.

3. Az EDK-hoz való széles körű hozzáférés támogatása rendszerezett tartalmak történelmi és kortárs ajánlatán keresztül

3.1 A felhasználók elvárásainak és szükségleteinek figyelembevétele ⁽¹²⁾

3.1.1 Az EGSZB nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy a digitalizálás e rendkívüli pillanata a társadalmi és területi kohézió fontos tényezőjévé váljon ⁽¹³⁾. Mindenekelőtt azt javasolja, hogy a kapcsolódás és az adattovábbítás megkönnyítése érdekében a digitális kínálat és a hozzáférési lehetőségei során a különböző generációk elvárásait is vegyék figyelembe. A „nem

⁽¹²⁾ A felhasználó kifejezés alatt nem egy egyszerű, passzív ügyfelet, hanem egy aktív felhasználót kell érteni, akinek szerepe van az elvárt szolgáltatásnak és értékelésének meghatározásában.

⁽¹³⁾ Az EGSZB véleménye az alábbiakban: „Az elektronikus hozzáférhetőség jövőbeli szabályozása” HL C 175., 2007.7.27., 91. o.

olvasók” ritkán válnak olvasókká a serdülőkort követően. A digitális könyvtárhoz való széles körű hozzáférés a tudásalapú társadalom számára a „nem olvasók” és az alkalmi olvasók megnyerése szempontjából jelent kihívást.

3.1.2 Az egész életen át tartó tanulás koncepciója ⁽¹⁴⁾ tekintetében a kulturális alkotások – és különösen a tudományos ismeretterjesztő művek ⁽¹⁵⁾ – digitalizálása számottevő potenciált rejt magában az ismeretekhez való hozzáférés szempontjából. A célkitűzés megvalósításához többek között az oktatók alap- és továbbképzésének az új viszonyokhoz való hozzáigazítása ⁽¹⁶⁾ szükséges annak érdekében, hogy megfeleljenek az ismeretátadás új feltételeinek.

3.1.3 Az ettől az eszköztől várt hatás szükségessé teszi, hogy a felhasználói elvárásokról és gyakorlatokról kutatások folyjanak. A jelenlegi szakaszban az írott szövegeket (kéziratok, könyvek, folyóiratok, kézikönyvek) részesítették előnyben, amelyekhez három fő felhasználási módot azonosítottak: a teljes szöveg kutatása, az online konzultáció és a hálózaton kívüli olvasás (virtuális személyi könyvtár). Olyan új alkalmazásokat kellene tesztelni, mint az együttműködést segítő eszközök, a jegyzetelési programok, a tartalmak hiperlinkekkel való gazdagítása vagy akár multimédiás fejlesztése (hang, videó, animáció). Ezek az új alkalmazási lehetőségek nemcsak a terjesztést, hanem elsőként egy átgondolt ötlet kidolgozását segítik.

3.1.4 A többi, nem írott dokumentumot illetően, a Michael-portálon (az európai kulturális örökség többnyelvű nyilvántartásán) keresztül 2007 óta elérhetőek a múzeumok, könyvtárak és levéltárak azon digitális gyűjteményei, amelyek addig Európaszerte elszórtan voltak találhatóak. Így több helyi, regionális és nemzeti kulturális intézmény is rendelkezésre bocsátott gyűjteményleírásokat. Ez a korábban az Egyesült Királyságot, Franciaországot és Olaszországot lefedő kezdeményezés tizenöt másik tagállamra fog kiterjedni, és a kulturális turizmushoz kapcsolódó új szolgáltatásokat kínál. A „Michael Culture” nevű portál azon alapítvány részévé vált, amely 2007 novembere óta fogja össze és kezeli a projektben részt vevő kulturális intézményeket.

3.1.5 Az EGSZB támogatja az „alkalmazások megfigyelőközpontjának” felállítását, amelynek célja a lehetőségek és gyakorlatok palettájának tanulmányozása lenne. Az EDK éppen annyira jelentős tartalmi gazdagsága, mint az intellektuális párbeszéd új gyakorlatainak terjesztése, valamint az új kutatási tematikákkal szembeni nyitottsága miatt. Az EGSZB be kíván kapcsolódni az „EDLnet-felhasználók” munkacsoport munkájába.

3.2 A mindenként befogadó, különösen a fogyatékkal élők számára megoldásokat kínáló digitális társadalom kialakulásának elősegítése ⁽¹⁷⁾

3.2.1 A befogadó társadalmon belüli új technológiákról szóló, 2006. júniusi rigai miniszteri nyilatkozatnak megfelelően szükséges, hogy az EDK ne növelje a hagyományos internethasználat és az idősebbeknek, a fogyatékkal élő személyeknek,

⁽¹⁴⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye az alábbi tárgyban: „Javaslat európai parlamenti és tanácsi ajánlásra az egész életen át tartó tanulásról szükséges kulcskompetenciákról” (előadó: Herczog Mária), HL C 195., 2006.8.18.

⁽¹⁵⁾ Az Európai Tanács következtetései a tudományos tájékoztatásról.

⁽¹⁶⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye a következő tárgyban: „A tanárképzés minőségének javítása” (előadó Mário Soares), elfogadva 2008. január 16-án (CESE 75/2008 fin).

⁽¹⁷⁾ Az Európai Bizottság által a Tanács elé terjesztett figyelemfelkeltő kampány az információs társadalomba való beilleszkedésről: „A digitális integráció – 2008-ban Önökön a sor!”.

valamint a társadalom sérülékenyebb csoportjainak internethasználatára közötti különbséget. Az EGSZB egy közelmúltban kidolgozott előzetes véleményében meghatározza azokat az intézkedéseket, amelyek a társadalom e csoportjai számára biztosítani tudják az elektronikus hozzáférhetőséget, az Európai Szociális Alapot is igénybe véve.

3.2.2 Az európai könyvtárakból, levéltárakból és múzeumokból származó dokumentumok digitalizálása és online hozzáférhetősége a fogyatékkal élő személyek integrációjának példa nélküli eszköze. Ugyanakkor a bonyolult felépítés, a meg nem felelő formátum, vagy a helytelen védőintézkedések akadályozhatják a hozzáférést.

3.2.3 A 2001-es irányelv kifejezetten meghatározza, hogy a fogyatékkal élő személyek (a gyengén látók, a vakok, a testi és a szellemi fogyatékkal élők) érdekében kivételesen el lehet térni a szerzői jogok betartásától.

3.2.4 Ahhoz, hogy e kulturális örökség elérhető legyen, lényeges, hogy a jövőbeli EDK internetes portálja és a társult nemzeti portálok a kezdetektől úgy legyenek kialakítva, hogy – speciális technikai eszközök segítségével – hozzáférhetőek legyenek a fogyatékkal élő személyek számára.

3.2.5 Bár a kalózkodás elleni technikai védelmi mechanizmusokat gyakran kijátsszák hozzáértő felhasználók, azok azért a hétköznapi felhasználók számára korlátokat jelentenek. Ennek érdekében az EGSZB javasolja, hogy a technológiai védelmi intézkedések tervezése során a kezdetektől fogva vegyék figyelembe a hozzáférés, valamint az interoperabilitás kérdését, hogy a fogyatékkal élő személyek által használt olyan olvasási eszközök, mint a hangszintetizátor segítségével fel tudják olvasni a digitalizált szöveget.

3.3 A tartalmi kínálat bővítése kortárs vagy közelmúltbeli dokumentumokkal

3.3.1 2008 őszén fog megnyitni az a portál, amely kétféle szabad felhasználású, online és ingyenesen hozzáférhető, illetve letölthető digitalizált kötetet, fényképet, valamint térképet tartalmaz majd. Ez különösen a ritka, értékes, vagy egyedi dokumentumok szempontjából pótolhatatlan. Ám a hozzáférés hosszú távon nem korlátozódhat ilyen, az aktualitásra nem vonatkozó, a kulturális örökség részét képező régebbi dokumentum kínálatára.

3.3.2 Az EDK már a kezdetekkor azt is feladatuk kapta, hogy a felhasználóknak ugyanazon a portálon, amelyen a szabad felhasználású és a közvagyon részét képező dokumentumok vannak, olyan kortárs, vagy a közelmúltban kiadott műveket kínáljon, amelyeket még szerzői jog véd.

3.3.3 Az Európai Bizottság magas szintű szakértői csoportot hozott létre a közelmúltbeli művekhez való hozzáférés elősegítésére. A kiadók, a nemzeti könyvtárak és a levéltárak szakembereiből és az audiovizuális szektor képviselőiből álló bizottság

feladata, hogy mérsékelje „a XX. és a XXI. század fekete lyukait”⁽¹⁸⁾ a szerzői jogi védelem alatt álló alkotások kapcsán. A csoport 2007 áprilisában javaslatokat dolgozott ki a gazdátlan és a már ki nem adott művekhez való hozzáférés megkönnyítésére, és a digitális formában való megőrzés elősegítésére.

3.3.4 A nagyközönség számára hozzáférhető tömeges digitalizálás céljának elérése érdekében új gazdasági modell kidolgozása szükséges, amely az írók, kiadók és terjesztők között biztosítja a terhek egyenlő elosztását. A fizetős, de ésszerű költségekkel dolgozó ajánlathoz való hozzáférés olyan szolgáltatás, amelyet a hálózaton szörfölők joggal várnak el. Az EGSZB arra biztatja a könyvpiac gazdasági szereplőit, hogy konkretizálják megoldáskereső tárgyalásaikat⁽¹⁹⁾. A fogyasztókkal szemben a kiadók, írók és könyvkereskedők felelőssége – a különböző szereplők álláspontjának tiszteletben tartása mellett – az, hogy vonzó ajánlatot tegyenek, ezzel ösztönözzék az új piacot, valamint, hogy megelőzzék a kalózkodás és hamisítás veszélyét.

3.3.5 Ajánlásaik szerint a védett művek esetében (a jogosultakkal egyetértésben) a felhasználók a portálon hozzáférhetnek azok rövid kivonataihoz, vagy pedig erre szakosodott honlapokon keresztül virtuálisan lapozgathatnak a műveket. Ezen túlmenően, a szerzői jogi oltalom alá eső dokumentumok egészéhez való hozzáférés érdekében az interneten szörfölőket magánszolgáltatók honlapjaira irányítanak, így például a klasszikus könyvesbolt-hálózatok oldalaira, amelyeken a látogatók több különböző ajánlatot is kapnának. Ezáltal a felhasználóknak csupán egy megfizethető árat kellene leróniuk, a jogosultak pedig megkapnák az őket megillető díjazást. A szakértői bizottság arra ösztönzi a jogosultakat, hogy támogassák ezen újító erejű módokat.

3.3.6 Ennek az elérhető árú, fizetős szolgáltatásnak az ösztönzéséhez fontos, hogy a tagállamok a könyvek és más kiadványok esetében bevezetett csökkentett HÉA-kulcsokat kiterjesszék az elektronikus kiadványokra is.

3.3.7 Az elérhető kortárs tartalmakat gazdagító nyitottabb licencképzés érdekében az EGSZB egy nemrégiben elfogadott véleménye⁽²⁰⁾ azt ajánlja, hogy a nyitottabb licencképzés választó írók/alkotók megfelelő védelmére közösségi szinten kerüljön sor. Műveik ingyenesen hozzáférhetővé tétele során lehetővé kell tenni, hogy részüljenek személyhez fűződő jogaik védelmében, valamint hogy törvénytelen kereskedelmi célú felhasználásuk ellen is védelmet élvezzenek.

3.3.8 Az EGSZB azt ajánlja az Európai Bizottságnak, hogy kezdeményezze új licencképzés létrehozását, amelyek révén elválaszthatók lennének a digitális terjesztésre vonatkozó jogok a nyomtatott formában való kiadásra fenntartott jogoktól.

⁽¹⁸⁾ A Vivianne Reding biztos által az EGSZB-nél 2007. december 12-én használt kifejezéssel élve.

⁽¹⁹⁾ Denis Zwirn, www.numilog.com (2007. április): tanulmány, amelynek célja az Európai digitális könyvtárban való kiadói részvétel gazdasági modelljének kidolgozása.

⁽²⁰⁾ Az EGSZB véleménye a következő tárgyban: „Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról (kodifikált szöveg)” HL C 324., 2006.12.30., 7–8. o.

3.3.9 Az Európai Bizottság 2007-ben elmélyült összehasonlító tanulmányt⁽²¹⁾ készített a vonatkozó nemzeti joganyagokról, a szerzői jogokról és a szomszédos jogokról szóló irányelv átültetése⁽²²⁾ kapcsán. Az EGSZB kiemelt figyelmet fog fordítani a jelentésből levonható következtetésekre, a jobb európai harmonizáció érdekében.

3.4 A rendszerezett tudás elvárására adott válasz

3.4.1 A XXI. század elején az interneten található információk áradatával, hivatkozásainak pontatlanságával és kevésbé biztosított hitelességével szemben az európai projekt leglényesebb előnyét a tartalmi szelekció jelenti majd, amely biztosítja az információ tárgyilagosságát és sokszínűségét, valamint ehhez járul még a tudás rendszerezése, osztályozása és formájának szabványosítása is, amely az átláthatóság megőrzését segíti ebben az információbőségben. A felhasználók kérdéseire és kereséseire adott válasz helytállóságának, minőségének, valamint árnyaltságának biztosítása az internetes keresők fejlődésétől függ, továbbá a digitalizált tudás európai szintű koordinációjának javulásától.

3.4.2 Az EGSZB kiemeli a rendszerezett gyűjteményekhez való hozzáférés érdekében, 2007-ben francia, magyar és portugál intézmények közreműködésével indított prototípussal való kísérletezés fontosságát. Ez a szakemberek által érvényesített európai alapanyag képezi a digitalizálás európai korpuszának a bázisát, amely az EDK következő szakaszához járul hozzá. Ezenkívül ez a prototípus valamennyi keresőprogram előtt nyitott rendszer. Feladata az, hogy szabvány kérdőív-modellek révén megkönnyítse a keresést, segítve a szörfölőt kérdése megfogalmazásában és pontosításában.

3.5 A kulturális és nyelvi sokszínűség biztosítása

3.5.1 Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a világhálón egy többnyelvű könyvtár létrehozására irányuló új kezdeményezés⁽²³⁾ a kulturális sokféleség megőrzésének és érvényesítésének alapvető eszköze. A kivételes kulturális örökségben és alkotó tevékenységben gazdag Európának meghatározó szerepet kell betöltenie a tudás globális digitalizálásában, a kulturális sokszínűségről szóló UNESCO-egyezménynek megfelelően. Annak köszönhetően, hogy az európai nyelveket világszerte terjesztik, a digitális tartalmakhoz való hozzáférés az európai polgároknak éppúgy biztosítja a világörökség és kultúrájuk Európában található forrásainak elérését, mint az Európán kívülieknek.

⁽²¹⁾ Tanulmány az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelvnek a tagállamok joganyagába való átültetéséről és annak hatásköréről (ETD/2005/IM/D1/91).

⁽²²⁾ A szerzői jogi védelem időtartamát a szerző halálát követő 70 évre terjesztették ki, a szomszédos jogok esetében pedig 50 évre.

⁽²³⁾ Az EGSZB véleménye a következő tárgyban: „A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Új keretstratégia a többnyelvűség ösztönzésére” HL C 324., 2006.12.30., 68. o.

3.5.2 Az EDK 2010 utáni fejlesztési szakaszára az EGSZB azt ajánlja valamennyi tagállamnak, hogy nyújtson egy sor jelentős művet irodalmából különböző nyelveken, és hogy vegyen részt ezáltal az európai kulturális identitás terjesztésében, és segítse elő a sokszínűség érvényesülését.

4. A nyilvános olvasói intézmények szerepének támogatása és modernizálása az online hozzáférhetőség rendszerében

4.1 A globális rendszerhez való helyi kapcsolódás biztosításához az EGSZB ajánlásokat fogalmaz meg, hogy a nyilvános olvasói intézmények szerepe megerősödjön. A kulturális javak terjesztése globális és multimodális dimenzióra tett szert, ami akkor válik hatékonyvá, ha a nyilvánosság rendelkezik az ehhez a jelentős ajánlathoz hozzáférést biztosító eszközökkel. A nyilvános olvasói intézmények – mint polgárhelyi kulturális intézmények – továbbra is a legtöbb ember számára a méltányos hozzáférés garanciájának eszközei maradnak. A társadalmi integráció érdekében meg kell őrizni a kölcsönkönyvtáraknak a szellemi javak rendelkezésre bocsátásában betöltött szerepét.

4.2 Az írótól kiinduló és a könyvkereskedőn keresztül az olvasóig tartó folyamatban a kölcsönkönyvtárak és a médiatárak a rendszerezett tudás átadása terén, valamint a kulturális alkotások mindenki számára hozzáférhetővé tételében már bizonyítottak. Ezeknek a helyi intézményeknek továbbra is folytatniuk kell a szellemi tartalmak terén végzett küldetésüket. Célszerű tehát azokat a speciális szerződéseket és licenceket szorgalmazni, amelyek az egyensúly megőrzése mellett ilyen intézményeket támogatnak, és terjesztési feladatuk teljesítését ösztönzik⁽²⁴⁾.

4.3 A nemzeti kulturális intézmények közjait a polgárhelyi könyvtárakkal és a levéltárakkal összehangoltan kell digitalizálni. A kölcsönkönyvtárak látogatóinak köre nem szakemberekből áll, tehát az ő elvárásait figyelembe véve és a közönség sokféleségének tiszteletben tartása mellett kell a szabad felhasználású tartalmakat összeválogatni.

4.4 A digitalizált kortárs művek megvásárlása és a felhasználók rendelkezésére bocsátása gazdasági modelljeinek kidolgozása

4.4.1 A kölcsönkönyvtárak tárgyi adathordozókat (könyvek, CD-lemezek, partitúrák, nyelvkönyvek stb.) vásárolnak, melyeket ingyenesen vagy alacsony díj ellenében, meghatározott időre, a felhasználók rendelkezésére bocsátanak, ezáltal lehetővé téve azt, hogy a gazdasági dimenzió ne akadályozza szisztematikusan az ezen adathordozókhoz való hozzáférést. A nem tárgyi tartalmak új gazdasági modellje meg kell, hogy feleljen a könyvtárak és médiatárak felhasználói általi elvárásoknak, valamint alkalmazkodnia kell ezen intézmények működéséhez. Egyébiránt a kölcsönkönyvtárak maguk is a kortárs tartalmak komoly vásárlóerővel rendelkező vevői, közvetlen kapcsolatban vannak a hírek, valamint a kulturális és technikai alkotások aktualitásával. Feladatuk, hogy részt vegyenek ennek az új gazdasági modellnek a meghatározásában.

⁽²⁴⁾ Tekintettel az információs társadalomban a szerzői jogokról szóló 2001/40/EK irányelvre.

4.4.2 A nem tárgyi tartalmak elterjesztésének és különösen digitalizált változataiknak nem szabad gátolniuk a kölcsönkönyvtárak pedagógiai küldetésének folytatását. A digitalizálásból származó tartalmak terjesztésére kidolgozott gazdasági és technikai modelleknek tehát figyelembe kell venniük a kölcsönkönyvtárak szerepét és küldetését, valamint biztosítaniuk kell tevékenységük folytatásának lehetőségét a könyvtárak belső hálózatán (intranet) keresztül, valamint a rendszeresen beiratkozók számára kölcsönzési kínálat formájában.

4.5 A fogyasztó szolgáltatáshoz való helyi hozzáféréseinek biztosítása

4.5.1 Ezeknek a belső hálózatoknak (intranet) a keretében a kölcsönkönyvtáraknak – ugyanúgy, mint a tárgyi gyűjtemények esetében – a fogyasztók nem tárgyi tartalmakhoz való helyi hozzáféréseinek feltételeit is meg kellene teremteniük: számítógép, nyomtató, alkalmazási környezet, szélessávú kapcsolat,

tájékoztatás, segédlet és közvetítés. A jövőben a kölcsönkönyvtárak személyzetének alap-, és továbbképzése, valamint munkaszervezése figyelembe kell, hogy vegye a nem tárgyi tartalmakat.

4.6 Rendezvények és közvetítő eljárások, amelyek a nagyközönségnek a digitális gyűjteményekhez, valamint a nem tárgyi tartalmakhoz való hozzáférését segítik

4.6.1 Képzés és tájékoztatás nélkül a nagyközönség a személyi számítógépre – amely ma már egyre több háztartásban megtalálható – túl gyakran úgy tekint, mint egy multimédiás, szabadidős szórakoztató eszközre, nem ismervén a világhálón található kulturális, oktatói, pedagógiai és informatikai forrásokat. A kölcsönkönyvtáraknak – ugyanúgy, ahogy rendezvényeken keresztül valamennyi korosztály körében aktívan közvetítik a könyveket és az olvasást – fel kell vállalniuk a nem tárgyi tartalmak közvetítését is.

Kelt Brüsszelben, 2008. február 13-án.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Dimitris DIMITRIADIS

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság Véleménye Energiaszerkezet a közlekedésben

(2008/C 162/12)

Az Európai Bizottság 2007. március 19-én az Európai Közösséget létrehozó szerződés 262. cikke alapján úgy határozott, hogy kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a következő tárgyban:

Energiaszerkezet a közlekedésben (feltáró vélemény)

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Közlekedés, energia, infrastruktúra és információs társadalom” szekció 2007. december 18-án elfogadta véleményét. (Előadó: Edgardo Maria IOZIA.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2008. február 13–14-én tartott, 442. plenáris ülésén (a február 13-i ülésnapon) 130 szavazattal 11 ellenében, 8 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 Az EGSZB készséggel tesz eleget Jacques Barrot, az Európai Bizottság alelnöke, közlekedésért felelős biztos azon felkérésének, hogy dolgozzon ki véleményt az *Energiaszerkezet a közlekedésben* tárgyban, meggyőződéssel hangsúlyozva az Európai Bizottság és a szervezett civil társadalmat képviselő EGSZB közötti állandó párbeszéd szükségességét.

1.2 Az EGSZB egyetért a tavaszi Európai Tanács következtéseivel, amely dokumentum a következő prioritásokat határozta meg:

- az energiaellátás biztonságának növelése,
- az európai gazdaságok versenyképességének és az elérhető áru energia hozzáférhetőségének biztosítása,

- a környezet fenntarthatóságának előmozdítása és az éghajlatváltozás elleni küzdelem.

1.3 A legmegfelelőbb energiaszerkezetre vonatkozó irányadó politikáknak következőképpen ezen prioritásokból kell kiindulniuk, amelyeket az Európai Bizottság az üzemanyagokról szóló, a 2001–2020-as időszakra vonatkozó közleményében egyébként már figyelembe vett.

1.4 Az EGSZB – noha úgy véli, hogy még sok éven keresztül a kőolaj marad a közlekedésben felhasznált fő üzemanyag, valamint hogy a földgáz, amely szintén nem megújuló energiaforrás, kiegészítheti és részben helyettesítheti a kőolajszármazékokat – elengedhetetlennek tartja a hidrogén és a második generációs bioüzemanyagok termelésére és használatára vonatkozó kutatás finanszírozásának határozott növelését; ennek kapcsán üdvözli